

**ԼՈՌՈՒ ՄԱՐԶԻ ՎԱՆԱԶՈՐ, ԱԼԱՎԵՐԴԻ, ՍՏԵՓԱՆԱՎԱՆ, ՏԱՇԻՐ և
ՍՊԻՏԱԿ ՔԱՂԱՔՆԵՐԻ ԻՐԱՎԱՊԱՇՏՊԱՆ ԿԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ**

ԶԵԿՈՒՅՑ

ՎԱՆԱԶՈՐ 2007

նահատումն իրականացվել է Հելսինկյան Քաղաքացիական Ասամբլեայի Վանաձորի գրասենյակի կողմից՝ ՀՔԱ Վանաձորի գրասենյակի իրավապաշտպանական կարողությունների զարգացումը եվ գործունեության արդյունավետության բարձրացումը՝ ծրագրի շրջանակներում

Բաց Հասարակության Ինստիտուտի աջակցության հիմնադրամի Երևանի գրասենյակի
եվ Նիդեռլանդների թագավորության դեսպանատան աջակցությամբ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1.	Մեթոդական մաս	3
2.	Արդյունքների վերլուծություն	4
2.1	Տեղական ինքնակառավարման մարմինների եւ պետական մարմինների կողմից քաղաքացիների նկատմամբ ճնշման բնութագիրը	5
2.2	Մարդու իրավունքի պաշտպանության ռեսուրսների բնութագիրը	7
3.	Իրավապաշտպանական գործունեության զարգացման կարիքները	10
4.	Եզրակացություն	11
5.	Հավելվածներ	12

Ձեկույց

Լոռու մարզի Վանաձոր, Ստեփանավան, Տաշիր, Ալավերդի եւ Սպիտակ քաղաքներում իրավապաշտպան գործունեության կարիքի գնահատման արդյունքները

Հելսինկյան Քաղաքացիական Ասամբլեայի Վանաձորի գրասենյակի կողմից իրականացվող «ՀՔԱ Վանաձորի գրասենյակի կարողությունների զարգացումը եւ իրավապաշտպան գործունեության արդյունավետության բարձրացումը Բաց հասարակության ինստիտուտի եւ Նիդեռլանդների Թագավորության կառավարության ֆինանսավորմամբ» ծրագրի շրջանակներում կատարվել է Լոռու մարզի Վանաձոր, Ստեփանավան, Տաշիր, Ալավերդի եւ Սպիտակ քաղաքներում իրավապաշտպան գործունեության կարիքների գնահատում:

1. Մեթոդական մաս

Ուսումնասիրությունը անց է կացվել 2006թ. դեկտեմբեր - 2007թ. հունվար ամիսների ընթացքում: Առաջնային տեղեկատվության հավաքման գործում ներգրավված են եղել ՀՔԱ Վանաձորի գրասենյակի աշխատակիցները:

Իրավապաշտպան գործունեության կարիքների գնահատման համար ուսումնասիրության խնդիրներ են ընտրվել հետևյալ խնդիրները.

- բացահայտել Լոռու մարզի հինգ քաղաքներում մարդու իրավունքների պաշտպանության բնագավառում գործող կազմակերպությունների եւ ինստիտուտների խնդիրները,
- պարզել վերոնշյալ քաղաքներում տեղական ինքնակառավարման(ՏԻՄ) եւ պետական մարմինների կողմից քաղաքացիների նկատմամբ կիրառված վարչական պատասխանատվության պատկերը,
- բացահայտել իրավապաշտպան գործունեության զարգացման վրա բացասաբար անդրադառնող գործոնները:

Վերոնշյալ խնդիրների ուսումնասիրման համար հետազոտվել են այդ համայնքներում գործող հասարակական կազմակերպությունների (ՀԿ) ղեկավարների, ներկայացուցիչների, փաստաբանների եւ տեղական ինքնակառավարման մարմինների ներկայացուցիչների (քաղաքապետարանի քարտուղար, քաղաքապետ, քաղաքապետի տեղակալ, քաղաքապետարանի իրավաբան) կարծիքները:

Կարիքների գնահատման լիարժեք ուսումնասիրման համար օգտագործվել են հետևյալ գործիքները.

- հարցաթերթիկ՝ փաստաբանի, հասարակական կազմակերպության եւ ՏԻՄ

- ներկայացուցիչներից տեղեկատվություն ստանալու համար,
- հարցազրույց փաստաբանի, հասարակական կազմակերպության եւ ՏԻՄ ներկայացուցիչների հետ,
 - տեղեկատվություն ստանալու նպատակով հարցումներ համայքներում գործող պետական կառավարման մարմիններից՝ ոստիկանություն, հարկային տեսչություն, աշխատանքի պետական տեսչություն, ՀՀ Մաքսային պետական կոմիտե, պետական հիգիենիկ հակահամաճարակային տեսչություն, ճանապարհային ոստիկանություն, անտառտնտեսություն, մարզպետարան, ՀՀ դատական դեպարտամենտ, քաղաքացիների նկատմամբ 2004-2006թթ կիրառված վարչական պատասխանատվության մասին որոշումների քանակի վերաբերյալ:

Այս մեթոդների զուգորդումը ապահովել է ուսումնասիրության թեմայի վերաբերյալ լիարժեք եւ հուսալի տեղեկատվության ստացումը:

2. Արդյունքների վերլուծություն

Մարդու իրավունքների պաշտպանության բնագավառում գործող կառույցներից կարելու նշանակություն ունեն իրավապաշտպան կազմակերպությունները եւ փաստաբանները: Կապված համայնքի բնակչության թվից՝ այս կառույցների կայացվածության աստիճանը փոփոխվում է: Եթե մայրաքաղաքում կենտրոնացած են մարդու իրավունքների պաշտպանությամբ զբաղվող կազմակերպությունների եւ փաստաբանների գերակշիռ մասը, ապա ոչ մայրաքաղաքային տարածաշրջաններում՝ մարզկենտրոններում եւ ավելի փոքր քաղաքային համայնքներում դրանց թիվը կտրուկ նվազում է: Չուզահեռաբար նվազում է նաեւ մարդու իրավունքների պաշտպանվածության աստիճանը մայրաքաղաքից դեպի փոքր քաղաքային համայնքներ: Դրանք պայմանավորված են մի շարք գործոններով:

Եթե փորձենք հանրագումարի բերել մարդու իրավունքների պաշտպանությանը խոչընդոտող գործոնները, ապա ուսումնասիրման բնագավառում մասնակիցների կարծիքները կարելի է բաժանել հետեւյալ խմբերի.

- բնակչության իրավագիտակցության ցածր մակարդակ,
- քաղաքացիների նախաձեռնողականության բացակայություն,
- վախը իրավապահ մարմիններից,
- ռեսուրսների բացակայություն (ՀԿ-ում մարդկային ռեսուրսների անպատրաստվածություն, իրավական թեմաներով գրականության սղություն, այդ թվում օրենսգրքերի և այլ, իրավական ակտերի տեղեկատվական բազայի բացակայություն, տեխնիկական միջոցների՝ համակարգիչ, պատճենահանող սարք եւ այլն բացակայություն,
- քաղաքացիների՝ իրենց իրավունքների վերաբերյալ անբավարար տեղեկացվածություն,
- իրավունքի բնագավառի մասնագետների՝ իրավաբանների, փաստաբանների պակաս,
- հասարակական կազմակերպությունների փոքր թիվը եւ գոյություն ունեցողների չկայացվածությունը,

- իրավական մշակույթի ցածր մակարդակը:

Որոշ չափով տարբերվում է Վանաձորի՝ մարզկենտրոնի եւ մնացած քաղաքների միջեւ խոչընդոտող գործոնների բնույթը: Մասնավորապես՝ մարզկենտրոնի ՀԿ-ների կարծիքով կարելուք նշանակություն ունեն.

- իրավապաշտպան կազմակերպության ֆինանսական կայունությունը,
- դատական իշխանության անկատարությունը,
- ՀԿ-ների գործունեության անհետեւողականությունը:

Մյուս համայնքներում առավել կարելուք են տեխնիկական խնդիրները՝ հեռախոսային եւ ինտերնետային կապի անբավարար աշխատանք, անհրաժեշտ տեղեկատվություն ստանալու դժվարություններ, ՀԿ անդամների պատրաստվածության ցածր մակարդակ:

Չուտ քանակային առումով արտոնագրված փաստաբանների ընդհանուր թիվը Լոռու մարզի հինգ քաղաքներում չի հասնում 20-ի: 2001թ. մարդահամարի տվյալների համաձայն Լոռու մարզում փաստացի բնակվում է մոտ 250.000 մարդ, որի կեսից ավելին նշված հինգ քաղաքներում: Հասկանալի է, որ փաստաբանների թիվն անբավարար է մարդու արդարադատության մատչելիության իրավունքի ապահովման համար:

Մյուս կողմից, Լոռու մարզում գրանցված 150-ից ավելի ՀԿ-ների թվում մեկ տասնյակի չեն հասնում քաղաքացիներին անվճար իրավաբանական խորհրդատվություն տրամադրող կազմակերպությունները: Տաշիր եւ Սպիտակ քաղաքներում ընդհանրապես նման ՀԿ-ներ չկան: Ուսումնասիրման շրջանակներում պարզվեց նաեւ, որ խիստ անմխիթար է մարզկենտրոնի եւ մյուս քաղաքների միջեւ ինտերնետային կապը, որը գրկում է ՀԿ-երին եւ

փաստաբաններին օրենսդրական դաշտի եւ դրա փոփոխությունների վերաբերյալ օպերատիվ տեղեկատվություն ստանալու հնարավորությունից:

Իհարկէ, այս տեսակետից լուրջ խոչընդոտող գործոն է հանդիսանում նաեւ համայնքներում լրատվական միջոցների սահմանափակ լինելը կամ ընդհանրապես բացակայությունը: Ճիշտ է, գործում են տեղական ՋԼՄ-ներ, սակայն դրանց հաղորդումներում կամ թողարկումներում աննշան մաս են կազմում իրավական թեմաները: Հարցազրույցների մասնակիցները, թե՛ մարզկենտրոնում, եւ թե՛ մյուս քաղաքներում որպես մարդու իրավունքների պաշտպանությանը խոչընդոտող գործոն համարում են քաղաքացիների նախաձեռնողականության բացակայությունը եւ անպաշտպանվածության զգացումը հատկապես իրավապահ մարմիններից:

2.1.Տեղական ինքնակառավարման մարմինների եւ պետական մարմինների կողմից քաղաքացիների նկատմամբ ճնշման բնութագիրը

Իրավապաշտպան գործունեության ձեւերի մասին եւ արդյունավետության

բարձրացման տեսակետից կարելու է հաշվի առնել իշխանության տարբեր մարմինների կողմից քաղաքացիների նկատմամբ վարչական եւ քրեական պատասխանատվության ենթարկելու գործերի պատկերը:

Համայնքի բնակիչները կենսական կարելու հարցերում անմիջականորեն առնչվում են ինքնակառավարման մարմինների հետ, որոնց կարելի է համարել անմիջական ժողովրդավարության կառույցներ: Բնականաբար, քաղաքացի - տեղական ինքնակառավարման մարմին հարաբերություններում երեւակվում են ինչպես քաղաքացիների իրավական գիտակցության մակարդակը, այնպես էլ քաղաքացի-ինքնակառավարման մարմին համագործակցության իրավական բնույթը:

Քաղաքապետարանների քարտուղարների կողմից տրված տեղեկատվությունը ցույց է տալիս, որ մասնավորապես Վանաձորում վարչական պատասխանատվության ենթարկված անձանց թիվն ունի աճի միտում՝ 2004թ.՝ 318, 2005թ.՝ 561, 2006թ.՝ 673 վարչական պատասխանատվության որոշումներ, որոնցից միայն մեկ դեպքում է, որ անձը բողոքարկել է դատարան:

Սպիտակի քաղաքապետարանի (2004թ.՝ 56 հոգի, 2005թ.՝ 166, 2006թ.՝ 161) եւ Ալավերդու քաղաքապետարանի (2005թ.՝ 137, 2006թ.՝ 110) կողմից վարչական պատասխանատվության ենթարկելու մասին ՏԻՄ որոշումը որոշումներից ոչ մեկը դատական կարգով չի բողոքարկվել:

Լոռու մարզպետարանի կողմից 2006թ Վանաձոր, Ալավերդի, Ստեփանավան եւ Տաշիր համայնքների բնակիչների նկատմամբ կիրառված 295 վարչական պատասխանատվության մասին որոշումներից դատական կարգով բողոքարկվել է ընդամենը մեկը:

Քաղաքացիների իրավական պաշտպանվածության աստիճանը բնութագրող կարելու ցուցանիշ է հանդիսանում նաեւ իրավապահ մարմինների կողմից կիրառված վարչական պատասխանատվության ենթարկելու մասին որոշումների բողոքարկման վիճակագրությունը:

Ըստ Ճանապարհային ոստիկանության Վանաձորի բաժանմունքի կողմից տրամադրած տվյալների՝ 2006թ. 2737 վարչական պատասխանատվության ենթարկելու մասին որոշումները միայն երկուսն են բողոքարկվել դատական կարգով: ՀՀ Ոստիկանության Լոռու մարզային վարչության տրամադրած տվյալների համաձայն՝ 2006թ. ընդունվել է վարչական պատասխանատվության ենթարկելու մասին 13 որոշումներ, որոնցից եւ ոչ մեկը չի բողոքարկվել վերադատության կամ դատական կարգով:

Տնտեսական գործունեության բնագավառում տնտեսվարող սուբյեկտների նկատմամբ վարչական պատասխանատվության ենթարկելու վիճակը պատկերը նույնպես նույնն է: Այսպես, Տաշիրի (2005թ.՝ 135 որոշում, 2006թ.՝ 81 որոշում), Թումանյանի (2005թ.՝ 279, 2006թ.՝ 214 որոշում) եւ Ստեփանավանի (2005թ.՝ 117, 2006թ.՝ 163 որոշում) տարածքային հարկային տեսչությունների կողմից վարչական պատասխանատվության ենթարկելու մասին որոշումների

բողոքարկման որևէ դեպք տնտեսավարողների կողմից 2005 եւ 2006թթ չեն եղել: Մարզի ամբողջ տարածքը նպասարկող նոր կառույցի՝ Աշխատանքի պետական տեսչության լոռու մարզի տարածքային կենտրոնի կողմից 2006թ-ի ընթացքում ընդունվել է 254 վարչական պատասխանատվության որոշումներ եւ ոչ մեկը չի բողոքարկվել վերադասության կամ դատական կարգով: Ըստ ՀՀ Մաքսային պետական կոմիտեի տրամադրած տեղեկատվության 2004-2006թթ Լոռու մարզի բնակիչների եւ տնտեսավարող սուբյեկտների նկատմամբ մաքսային օրենսդրության խախտման կապակցությամբ ընդունվել է 54 վարչական պատասխանատվության ենթարկելու մասին որոշումներ, որից բողոքարկվել է 12-ը, 7-ը՝ վերադասության, 5-ը՝ դատական կարգով:

Վարչական պատասխանատվության ենթարկելու պրակտիկան մեծ թիվ է կազմում նաեւ ՀՀ Առողջապահության նախարարության Պետական հիգիենիկ և հակահամաճարակային տեսչության Լոռու մարզային կենտրոնի կողմից: Նշված մարմնի կողմից վարչական պատասխանատվության ենթարկելու մասին որոշումներ են ընդունվել՝ 2004թ.՝ 131 որոշում, 2005թ.՝ 161 որոշում, 2006թ.՝ 241 որոշում: Ընդունված որոնցից եւ ոչ մեկը չի բողոքարկվել:

Չնայած մասսայական ապօրինի անտառահատումներին, 'Հայանտառ' ՊՈԱԿ 'Գուգարքի անտառնտեսություն' մասնաճյուղի կողմից կիրառված վարչական ենթարկելու մասին որոշումների թիվը համեստ է: 2004թ. վարչական պատասխանատվություն է կիրառվել 114 ապօրինի անտառահատման փաստով, 2005թ.՝ 128, 2006թ.՝ 32, որոնցից նույնպես որևէ մեկը վերադասության կամ դատական կարգով չի բողոքարկվել:

Պետական կառավարման եւ տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից կիրառված վարչական պատասխանատվության ենթարկելու դեպքերը եւ դրանց բողոքարկման վիճակագրությունը ակնհայտորեն ցույց են տալիս, որ մարդու իրավունքների պաշտպանվածության աստիճանը գտնվում է խիստ անմխիթար վիճակում: Բհարկե, մի կողմից սա կարող է պայմանավորված լինել մասնագիտացված վարչական դատարանների բացակայությամբ, որը հնարավորություն չի տալիս քաղաքացիներին լիարժեք պաշտպանելու իրենց իրավունքները դատական կարգով: Գոյություն ունեցող առաջին աստիճանի եւ տնտեսական դատարանները, չունենալով վարչական գործեր քննելու բավարար մասնագիտացում եւ փորձ, չեն կարողանում լրացնել մասնագիտական վարչական դատարանի բացը: Եվ սրանով է պայմանավորված այն հանգամանքը, որ գնահատման մասնակիցները մարդու իրավունքների պաշտպանությանը խոչընդոտող գործոնների թվում նշում են մի կողմից քաղաքացիների վախը, մյուս կողմից, խախտման փաստերի դեպքում նրանց կողմից ոչ իրավական մեթոդների կիրառումը՝ մարդու իրավունքները խախտող մարմնի հետ գործարքի գնալու ձեռով:

2.2. Մարդու իրավունքի պաշտպանության ռեսուրսների բնութագիրը

Քաղաքացիների իրավունքների եւ շահերի պաշտպանության իրավական մեթոդների կիրառման մեջ կարեւոր դեր ունեն իրավաբանները, իսկ քրեական գործերում՝ արտոնագիրված փաստաբանները:

Ուսումնասիրության ընթացքում պարզվեց, որ փաստաբանների ծառայությունից օգտվելու հնարավորությունները խիստ սահմանափակ են մի քանի պատճառներով. նախ եւ առաջ, քաղաքներում մշտապես բնակվող եւ արտոնագիր ունեցող փաստաբանների թիվը փոքր է: Մասնավորապես, Տաշիր եւ Սպիտակ քաղաքներում մշտապես բնակվում եւ գործում են ընդամենը մեկական արտոնագրված փաստաբան: Ալավերդի քաղաքում արտոնագիր ունեցող իրավաբանները չորսն են, Ստեփանավանում աշխատում է երկու փաստաբան, Վանաձորում՝ 12 փաստաբան (որոնցից երկուսը ըստ իրենց դիմումի կասեցրել են արտոնագիր գործունեությունը, իսկ երկուսը հանրային պաշտպաններ են):

Սպիտակ եւ Տաշիր քաղաքներում, ըստ փաստաբանների, քրեական եւ քաղաքացիական գործերով իրենց կողմից տարեկան միջին հաշվով Լոռու մարզի առաջին ատյանի դատարան է ներկայացվել 60 հայցադիմում (Լոռու մարզի առաջին ատյանի դատարանի տված տեղեկությունների Սպիտակի նստավայրում 2006թ-ի ընթացքում դատարան է մուտք եղել 300-ից ավելի հայցադիմումներ): Ստեփանավան քաղաքում հարցազրույցի մասնակից փաստաբաններից մեկը նույնիսկ նշել էր 200 եւ ավելի գործ՝ 2006թ. ընթացքում:

Հիմնական հարցերը, որոնց համար քաղաքացիները դիմում են փաստաբանին, հանդիսանում են հողային վեճերը, ամուսնալուծանեկան եւ ժառանգության հետ կապված հարցերը: Աննշան է պաշտոնատար անձի գործողության կամ անգործության վիճարկման հայցադիմումների թիվը:

Փաստաբաններն իրենց գործունեությանը խոչընդոտող գործոնների թվում նշել են պաշտոնատար անձի անօրինական գործողությունը, տեղական հեղինակությունների կողմից ճնշումը, մասնագիտական կարողությունների զարգացման հնարավորությունների բացակայությունը: Հարցազրույցի մասնակից ՀԿ ներկայացուցիչներից մեկը նշում է, որ փաստաբանի պաշտպանվածության երաշխիքների բացակայությունը եւս բացասաբար է անդրադառնում նրանց գործունեության վրա, չնայած այս մասին իրենք՝ փաստաբանները ուղղակի չեն նշում: Այս տեսակետից մասնագիտական համերաշխությունը որպես պաշտպանվածության երաշխիք, գիտակցվում է շատ քիչ դեպքերում: Մասնավորապես միայն Ստեփանավանում է փորձ արվում ստեղծել փաստաբանական ծառայության խումբ, որում կընդգրկվեն քաղաքում գործող փաստաբաններն ու իրավաբանները:

Բնականաբար, բնակիչների անվճարունակությունը նույնպես խոչընդոտող գործոն է համարվում փաստաբանական ծառայություն դիմելու համար: Էլ չենք խոսում այն մասին, որ տվյալ տարածաշրջանի կենտրոն հանդիսացող քաղաքի միակ փաստաբանին դիմում են նաեւ շրջակա գյուղերի բնակիչները: Այսպիսով, փաստաբանի ծանրաբեռնվածության աստիճանը էապես նվազեցնում է դատական կարգով քաղաքացիների իրավունքների պաշտպանության հնարավորությունը: Նման հանգամանքներում կարևորվում է անվճար իրավաբանական ծառայության մատուցումը, որը կարող է տրամադրվել հասարակական կամ իրավապաշտպան կազմակերպության կողմից:

ՀՀ Դատական դեպարտամենտի կողմից տրամադրված տվյալների համաձայն, Լոռու մարզի առաջին աստյանի դատարան 2004թ մուտքագրվել է 5463 քաղաքացիական եւ 391 քրեական գործ, 2005թ՝ 6911 քաղաքացիական եւ 320 քրեական գործ, 2006թ՝ 3316 քաղաքացիական եւ 351 քրեական գործ: 2004և2005թթ որեւէ քրեական գործով արդարացման դատավճիռ չի կայացվել եւ որեւէ քրեական գործ չի ուղարկվել լրացուցիչ նախաքննության: 2006թ. միայն մեկ գործով է կայացվել արդարացման դատավճիռ եւ մեկ գործ ուղարկվել լրացուցիչ նախաքննության:

Առավել հետաքրքիր են կալանքի, խուզարկության եւ գաղտնալսումներ կիրառելու վերաբերյալ բավարարված միջնորդությունների վիճակագրությունը. 2004թ.՝ 665 (432-ը կալանք կիրառելու, 178-ը խուզարկություն կատարելու, 55-ը՝ գաղտնալսում կիրառելու), 2005թ.՝ 895 (600-ը կալանք կիրառելու, 253-ը խուզարկություն կատարելու, 42-ը՝ գաղտնալսում կիրառելու), 2006թ.՝ 999 (676-ը կալանք կիրառելու, 248-ը՝ խուզարկություն կատարելու, 75-ը՝ գաղտնալսում կիրառելու):

Նկատի ունենալով Լոռու մարզի առաջին աստյանի դատարան մուտքագրված քաղաքացիական եւ քրեական գործերի ընդհանուր թիվը, (2004թ.՝ 5830, 2005թ.՝ 7231, 2006թ.՝ 3667) կարելի է գնահատել մեկ փաստաբանի տարեկան ծանրաբեռնվածության աստճանը՝ 183-ից 292 գործ:

Սա ցույց է տալիս, որ զգալի թիվ են կազմում առանց փաստաբանի մասնակցությամբ գործերի թիվը, քանի որ ֆիզիկապես հնարավոր չէ մեկ տարում այդքան հայցադիմումի կազմումը եւ շահերի ներկայացման իրականացումը:

Հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչների հետ հարցազրույցի ընթացքում պարզվեց, որ անվճար իրավաբանական խորհրդատվության տրամադրումը որպես մարդու իրավունքների պաշտպանության հնարավորություն, կայացած չէ:

Տաշիր եւ Սպիտակ քաղաքներում գործող որեւէ հասարակական կազմակերպություն չունի նման հնարավորություն: Ավելին, Տաշիրում գործում է ընդամենը մեկ ՀԿ: Ալավերդում գործում են 11 հասարակական կազմակերպություն, որոնցից մեկը զբաղվում է երիտասարդների իրավական եւ սոցիալական աջակցությամբ, մյուսը՝ սոցիալապես անապահով ընտանիքների իրավունքների պաշտպանությամբ: Ստեփանավան քաղաքում գործում է մոտ 16 ՀԿ, որոնցից միայն մեկն է իրականացնում անվճար իրավաբանական խորհրդատվություն: Վանաձորի 100-ից ավելի ՀԿ-ից իրավական խորհրդատվություն տրամադրում է երեքը:

Քաղաքացիական նախաձեռնության եւ իրավական մշակույթի ձեւավորման ուղղությամբ հասարակական կազմակերպությունները մշակված ռազմավարություն և ծրագրեր չունեն: Ավելին, հարցման մասնակից ՀԿ-ների մեծ մասը իրավապաշտպանական գործունեության խոչընդոտների թվում նշում են ոչ թե կազմակերպությանը վերաբերող խնդիրներ՝ ռազմավարության բացակայություն, մարդկային եւ տեխնիկական ռեսուրսների պակաս, այլ արտաքին գործոնները՝ բնակչության իրավագիտակցության ցածր մակարդակ, ազգային

մտածողություն, անտարբերություն, իրավունքի բնագավառների մասնագետների պակաս եւ այլն:

Այսպիսով, մարդու իրավունքների պաշտպանության բնագավառում կարելուք ինստիտուտների՝ ՀԿ-ների կայացվածության աստիճանը գտնվում է խիստ անբավարար մակարդակի վրա: Մյուս կողմից, զգացվում է նաեւ իրավաբան և մասնագետների խիստ կարիք: Եթե դիտարկենք Լոռու մարզի առաջին ատյանի դատարան մուտքագրված գործերի վիճակագրությունը, ապա կարող ենք նկատել, որ մարդու իրավունքների պաշտպանության բնագավառում Լոռու մարզի նշված համայնքներում գոյություն ունեցող ռեսուրսները խիստ անբավարար են եւ՝ որակական, եւ՝ քանակական տեսակետից:

3. Իրավապաշտպանական գործունեության զարգացման կարիքները

Գնահատման ընթացքում հարցազրույցի բոլոր մասնակիցները կարելուքում են իրավապաշտպան գործունեության անհրաժեշտությունը:

Նույնիսկ տեղական ինքնակառավարման մարմինների ներկայացուցիչները, թեկուզ որոշակի զգուշությամբ, այնուամենայնիվ, չեն ժխտում քաղաքացիների իրավական գիտակցության բարձրացման, իրենց համայնքներում իրավական մշակույթի ձեւավորման կարելուքությունը: Հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչները եւ փաստաբաններն առանձնացում են մի քանի խնդիրներ, որոնց լուծմամբ հնարավոր կլինի բարձրացնել մարդու իրավունքների պաշտպանության ուղղությամբ իրենց գործունեության արդյունավետությունը.

- օրենսդրական եւ դրա փոփոխությունների վերաբերյալ բնակիչների, ՀԿ-րի տեղեկացման ապահովում,
- ՀԿ-ի կարողությունների զարգացում՝ քաղաքացիների իրավունքների եւ շահերի պաշտպանության բնագավառում,
- փաստաբանների եւ ՀԿ-ի համագործակցության ձևավորում եւ զարգացում,
- բնակիչների նախաձեռնողականության եւ իրավական գիտակցության բարձրացում,
- տեղական լրատվական միջոցներով իրավական թեմաներով հաղորդումների, հոդվածների, նյութերի ծավալի ավելացում,
- ՀԿ-ի նյութատեխնիկական բազայի զարգացում,
- լրատվական միջոցներով մարդու իրավունքների խախտման առանձին դեպքերի լուսաբանում,
- մարզային եւ հանրապետական մակարդակներում իրավապաշտպան կազմակերպությունների համագործակցության ձեւավորում եւ զարգացում,
- անվճար իրավաբանական խորհրդատվության ծառայության ձեւավորում և զարգացում,
- քաղաքացիների առանձին սոցիալական խմբերի եւ քաղաքացիների շահերի պաշտպանության մեթոդների տիրապետում:

4. Եզրակացություն

Այսպիսով, Լոռու մարզի Վանաձոր, Ալավերդի, Ստեփանավան, Տաշիր եւ Սպիտակ քաղաքներում իրավապաշտպանության զարգացման կարիքների գնահատման մասնակիցները գտնում են, որ արդիական է մարդու իրավունքների պաշտպանությանն ուղղված գործունեության ծավալումը իրենց համայնքներում:

ՀԿ-ի կայացվածության աստիճանը խիստ անհամաչափ է մարզկենտրոնում եւ մարզի մյուս քաղաքներում: Միեւնույն ժամանակ, եւ՝ մարզկենտրոնի, եւ՝ մյուս քաղաքների ՀԿ ներկայացուցիչները որոշակի թերահավատություն ունեն իրավապաշտպան գործունեության նկատմամբ: Նրանց մեկուսացվածությունը երրորդ սեկտորի այլ գործընկերներից (չհաշված հատային հանդիպումները առանձն սեմինարների եւ քննարկումների ժամանակ), պետական ու տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից քաղաքացիների նկատմամբ կիրառվող համակարգված եւ մշտական ճնշումը ձեւավորել է սեփական ուժերի նկատմամբ անվստահություն եւ իրավիճակը փոփոխելու անկարողություն:

Իրավապաշտպան գործունեության զարգացումը ուղղակիորեն պայմանավորված է համայնքներում քաղաքացիական հասարակության կայացվածության աստիճանով: Իրավիճակը կարող է փոփոխվել համայնքներում գործող սակավաթիվ ՀԿ-ին եւ ակտիվ անհատ-քաղաքացիներին մարզային եւ հանրապետական մակարդակներում իրավապաշտպան գործունեության մեջ ընդգրկելու ճանապարհով: Այդ ընդգրկումը պետք է ուղղված լինի տեղերում իրավապաշտպան խմբերի կարողությունների զարգացմանը եւ նրանց դերի բարձրացմանը տեղական նշանակության խնդիրների լուծման մեջ:

Այն մոտեցումը, որը մինչ այժմ կիրառվել է, երբ մարզային կամ հանրապետական մակարդակում գործող ՀԿ-երը եւ իրավապաշտպան կազմակերպությունները տեղական ռեսուրսները հիմնականում օգտագործել են իրենց ծրագրային նպատակներին հասնելու համար, պետք է արմատապես փոխվի եւ մշակվի տեղական կարողությունների զարգացմանն ուղղված տեւական աջակցության ռազմավարությամբ:

5. Հավելվածներ

Հավելված 1

2007թ. հունվարի 9-17-ը Լոռու մարզի Ստեփանավան, Ալավերդի, Տաշիր, Սպիտակ, Վանաձոր քաղաքների տեղեկատվության մեթոդները, աղբյուրները

Հարցազրույցներ

Քաղաքապետարանների ներկայացուցիչներ

Հարցազրույցի անցկացման վայրը	Հարցվող
Վանաձոր	Քաղաքապետարանի քարտուղար Գագիկ Սիմոնյան
Ստեփանավան	Քաղաքապետարանի քարտուղարի տեղակալ Գայանե Ղալաչյան
Ալավերդի	Քաղաքապետ Արթուր Նալբանդյան, քաղաքապետարանի քարտուղար Անուշ Էվոյան
Սպիտակ	Քաղաքապետարանի քարտուղար Վահան Ղոչիկյան, քաղաքապետարանի իրավաբան Ազգանուշ Ֆրանկյան, քաղաքապետարանի քարտուղարության բաժնի մասնագետ Վիկտորյա Մկրտչյան
Տաշիր	Քաղաքապետի տեղակալ Պետիկ Պետրոսյան

Փաստաբաններ

Հարցազրույցի անցկացման վայրը	Հարցվող
Ստեփանավան	Արթուր Սարգսյան, Գագիկ Նալբանդյան
Ալավերդի	Գրետա Ռամազյան, Արծրուն Մաղաքյան
Սպիտակ	Հասմիկ Ասլանյան
Տաշիր	Սվետլանա Զուլոյան

Հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ

Հարցգրույցի անցկացման վայրը	Հարցվող
Վանաձոր	Էդմոն Մարուքյան «Ժողովրդավարական նախաձեռնությունների երիտասարդական կենտրոն, Արամ Մելքոնյան «Հայաստանի երիտասարդ իրավաբանների ասոցիացիա, Հայարփի Էդիլյան «Հույս և օգնություն, Նունե Պեպանյան՝ «Լուսաստղ
Ստեփանավան	Նարինե Սուքիասյան՝ «Ստեփանավանի տեղեկատվական կենտրոն, Գերասիմ Ասրյան՝ «Իրավահոգեբանական ուսուցողական տեղեկատվական կենտրոն
Ալավերդի	Գոռ Հովվյան՝ «Վահագնի 21
Սպիտակ	Հայկ Խաչատրյան՝ «Սպիտակի YMCA, Անահիտ յուլյացյան՝ «Սպիտակ Ֆերմեր, Կարեն Մաթոսյան՝ «Մարդու իրավունքների պաշտպանության հայկական կենտրոն, Շողիկ Ամիրխանյան՝ «Շողեր մանկապատանեկան կենտրոն
Տաշիր	Մարինե Վանյան՝ «Տաշիր համայնքային կենտրոն

Տեղեկատվության ստացման աղբյուրներ

ՀՀ Կառավարությանն առընթեր Հարկային պետական ծառայության Թումանյանի տարածքային հարկային տեսչության 02.20.2007թ. թիվ 05-4/87 պատասխան գրություն

ՀՀ Աշխատանքի պետական տեսչության Լոռու մարզի տարածքային կենտրոնի 12.01.2007թ. թիվ 4 պատասխան գրություն

ՀՀ Կառավարությանն առընթեր Հարկային պետական ծառայության Ստեփանավանի տարածքային հարկային տեսչության 13.02.2007թ թիվ 05-136 պատասխան գրություն

ՀՀ յուղատնտեսության նախարարության Հայանտառ՝ ՊՈԱԿ-ի Գուգարքի անտառտնտեսություն՝ մասնաճյուղի 15.01.2007թ-ի թիվ 8 պատասխան գրություն

Լոռու մարզի Տաշիրի քաղաքապետարանի 15.01.2007թ. թիվ 6 պատասխան գրություն

ՀՀ Ճանապարհային ոստիկանության Վանաձորի բաժանմունքի 16.01.2007թ. թիվ 71/1-1 պատասխան գրություն

Լոռու մարզի Սպիտակի քաղաքապետարանի 18.01.2007թ. թիվ 034/27-23 պատասխան գրություն

ՀՀ Առողջապահության նախարարության Պետական հիգիենիկ և հակահամաճարակային տեսչության Լոռու մարզային կենտրոնի 18.01.2007թ. թիվ 21 պատասխան գրություն

ՀՀ Կառավարությանն առընթեր Մաքսային պետական կոմիտեի 22.02.2007թ. թիվ 1608/71 պատասխան գրություն

Լոռու մարզպետարանի 22.01.2007թ. թիվ 074/144-01 պատասխան գրություն

ՀՀ Ոստիկանության Լոռու մարզային վարչության Սպիտակի բաժնի 25.01.2007թ. թիվ 76/8-202 պատասխան գրություն

Լոռու մարզի Վանաձորի քաղաքապետարանի 25.01.2007թ. թիվ 079 N 347 պատասխան գրություն

ՀՀ Ոստիկանության Լոռու մարզային վարչության 26.01.2007թ-ի թիվ 70/2-160 պատասխան գրություն

ՀՀ Ոստիկանության Լոռու մարզային վարչության Տաշիրի բաժնի 27.01.2007թ. թիվ 74/7-300 պատասխան գրություն

ՀՀ Կառավարությանն առընթեր Հարկային պետական ծառայության աշխատակազմի Տաշիրի տարածքային հարկային տեսչության 27.01.2007թ. 01-10/51 պատասխան գրություն

Հավելված 2

Լոռու մարզի Վանաձոր, Ստեփանավան, Տաշիր, Ալավերդի, Մպիտակ քաղաքների
իրավապաշտպան գործունեության եւ կարիքի գնահատում
(Հարցման թերթիկ իրավապաշտպանությամբ զբաղվող հասարակական կազմակերպությունների
եւ անհատների համար)

Հարցում N _____

Հարցման անցկացման վայրը _____

Լոռու մարզ, ք./գ

Հարցումն անց է կացնում _____

Անուն, ազգանուն

Լոռու մարզի Վանաձոր, Ստեփանավան, Տաշիր, Ալավերդի, Մպիտակ քաղաքներում մարդու
խախտված իրավունքների վերականգնման իրավական մեխանիզմների կիրառումը

1. Հարցվող կազմակերպության, հաստատության անվանումը կամ իրավապաշտպանությամբ
զբաղվող անհատի անուն ազգանունը

2. Հիմնադրման տարեթիվը

3. Որո՞նք են հարցվող հասարակական կազմակերպության եվ իրավապաշտպանությամբ
զբաղվող անհատի

ա/ գործունեության ուղղվածությունները (մարդու իրավունքների որ հիմնախնդիրների հետ էք
աշխատում)

բ/ հետագայում ի՞նչ այլ ուղղությամբ էք մտադիր աշխատել

Հավելված 2.1

Հարցում N _____

Հարցման անցկացման վայրը _____

Լոռու մարզ, ք./գ

Հարցումն անց է կացնում _____

Անուն, ազգանուն

**Լոռու մարզի Վանաձոր, Ստեփանավան, Տաշիր, Ալավերդի, Մպիտակ քաղաքների
 իրավապաշտպան գործունեության եւ կարիքի գնահատում
 (Հարցման թերթիկ փաստաթանների համար)**

Լոռու մարզի Վանաձոր, Ստեփանավան, Տաշիր, Ալավերդի, Մպիտակ քաղաքներում մարդու խախտված իրավունքների վերականգնման իրավական մեխանիզմների կիրառումը

1. Հարցվող փաստաբանի անուն, ազգանունը

2. Քանի տարի է աշխատում որպես փաստաբան

3. Որո՞նք են հարցվող փաստաբանի գործունեության հիմնական ուղղվածությունները

4. Իր գործունեության ընթացքում քանի՞ հայցադիմում է ներկայացրել դատարան ել ինչ հարցերով (նշեք ըստ տարեթվերի)

	2004		2005		2006
☐ հողային		☐ հողային		☐ հողային	
☐ տնտեսական		☐ տնտեսական		☐ տնտեսական	
☐ ամուսնալուծման		☐ ամուսնալուծման		☐ ամուսնալուծման	

☐ Ժառանգության	☐ Ժառանգության	☐ Ժառանգության
☐ պաշտոնատար անձի գործողության կամ անգործության վիճարկում	☐ պաշտոնատար անձի գործողության կամ անգործության վիճարկում	☐ պաշտոնատար անձի գործողության կամ անգործության վիճարկում
☐ աշխատանքային	☐ աշխատանքային	աշխատանքային
☐ այլ	☐ այլ	☐ այլ

5. Ըստ հարցվող փաստաբանի, որո՞նք են իր գործունեությամբ զբաղվելու խոչընդոտները (շարադրել)

Հավելված 2.2

Հարցում N _____

Հարցման անցկացման վայրը _____

Լոռու մարզ, ք./գ

Հարցումն անց է կացնում _____

Անուն, ազգանուն

Լոռու մարզի Վանաձոր, Ստեփանավան, Տաշիր, Ալավերդի, Մալիտակ քաղաքների
 իրավապաշտպան գործունեության եւ կարիքի գնահատում
 (Հարցման թերթիկ ՏԻՄ ներկայացուցիչների համար)

1. Հարցվող ՏԻՄ ներկայացուցչի անուն, ազգանունը

2. Հարցվողի զբաղեցրած պաշտոնը

3. Քանի դիմում է ստացվել քաղաքացիների կողմից ըստ տարեթվերի

2004 2005 2006

Ի՞նչ հարցերով (նշեք հարցերի բնույթները ըստ տարեթվերի)

4. Քանի դիմումին է տրվել դրական պատասխան(նշեք հարցերի բնույթները ըստ տարեթվերի)

2004 2005 2006

Ի՞նչ բնույթի դիմումներն են ստացել դրական պատասխան (նշեք հարցերի բնույթները ըստ տարեթվերի)

5. Հարցվող ՏԻՄ ներկայացուցչի համայնքում ՏԻՄ-ի կողմից կիրառված վարչական սուղանքների թիվը եւ տեսակները

2004 2005 2006

6. Համագործակցում եք արդյոք համայնքում գործող հ/կ-ների կամ իրավապաշտպանությամբ զբաղվող քաղաքացիների հետ

Այո

Ոչ

Եթե այո ինչն՞ւմ է կայանում համագործակցությունը
